

**РЕЛІГІЙНА ПРОПРІАЛЬНА ЛЕКСИКА
В ГУЦУЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ (НА МАТЕРІАЛІ ПРАЦІ
«ГУЦУЛЬСЬКІ СВІТИ. ЛЕКСИКОН»)**

О. Д. Ципердюк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Інститут філології, кафедра української мови;
м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +380(342) 59-60-08; e-mail: zdjuk@ukr.net*

У статті розглянуто представлення християнських релігійних онімів у лексичному складі гуцульських говірок. Проаналізовано основні групи пропріальної релігійної лексики, простежено її лексико-семантичні ознаки, структурні особливості, словотвірні зв'язки та фразеологічну активність.

***Ключові слова:** релігійна лексика, пропріальна лексика, онім, діалектизм, говірка, гуцульський говір.*

Гуцульський говір є одним із найбільш колоритних та архаїчних у межах південно-західного наріччя, у зв'язку з чим постійно привертає увагу дослідників. Усебічне вивчення гуцульських говірок, зокрема їх онімного простору, належить до актуальних проблем сучасної мовознавчої науки. Ономастичні студії на матеріалі гуцульського говору представлені працями, у яких українські мовознавці переважно аналізують топонімію (Д. Бучко, Г. Бучко [1], М. Габорака [2]) та анторопонімію (Н. Осташ, Р. Осташ [7], Н. Колесник [5]). Гуцульський ономастикон зафіксовано і в сучасних лексикографічних працях, наприклад, топоніми Галицької Гуцульщини зібрано в етимологічному словнику-довіднику М. Габорака [3], міфоніми, що відображають своєрідні вірування гуцулів, – в етнолінгвістичному словнику «Гуцульська міфологія» Н. Хобзей [ХГ]. Певною мірою гуцульська онімна лексика засвідчена і в діалектному словнику за редакцією Я. Закревської [ГГ]. Словники гуцульських говірок є важливим надбанням української діалектної лексикографії, цінною джерельною базою для вивчення говіркової лексики.

Мета нашої статті – на матеріалі лексикографічної праці «Гуцульські світи. Лексикон» [ГС] дослідити особливості християнської онімної лексики, уживаної в гуцульському говорі, що й становить новизну наукової розвідки. Вибір зазначеного словника гуцульських говірок як основної джерельної бази дослідження зумовлений тим, що саме в ньому найповніше представлено пропріальну лексику, а звернення до аналізу власних назв саме християнського змісту пов'язане з тим, що, як нам видається, мовознавці звертають на них недостатню увагу, переважно

наголошуючи на своєрідних гуцульських міфологічних онімах демонологічного характеру. Виняток становлять статті окремих науковців, які християнський ономастикон у гуцульських говірках аналізують принагідно (див., напр.: [4; 6; 8; 9]).

Лексикографічна праця «Гуцульські світи. Лексикон» Наталії Хобзей, Тетяни Ястремської, Оксани Сімович і Ганни Дидик-Меуш фіксує лексичний склад гуцульських говірок XIX-XX ст., подаючи “не тільки тлумачення багатьох, часом уже призабутих слів, сталих словосполучень, фразеологізмів, прислів'їв та приказок, а й міні-тексти, які дають змогу ознайомитися із таємничими гуцульськими світами” [ГС, 5]. Її “джерелами стали етнографічні матеріали, матеріали Картотеки словника гуцульських говірок та власні експедиційні записи авторок” [ГС, 5].

Пропонована лексикографічна розвідка є цінною й новою, оскільки в ній можна “віднайти і мовні, і культурні явища” [ГС, 14]. Подані міні-тексти дозволяють нам скласти уявлення про уклад життя, моральні засади, вірування гуцулів. Зчаста подано записані тими чи тими етнографами перекази релігійного християнського змісту, які мають відчутний місцевий колорит, як-от: “*На почыткку світа Бог пастушив*», а тому мабуть, «*Коли спитали старших людей, що се такого звізди, каже кожний: “Е, а шож би? Кажут у нас, шо то відав божі віуці”*»; «*У ночі, ек идетси попри хрест, то ни можна ирститиси опередь хрестом тай ни можна перед ним издоймати з голови крисаню ци шепку, бо у ночі Христос спит, тай ни можна йго рунтати*” [ГС, с. 7]. Такі легенди, народні прикмети, прислів'я і приказки, яких дуже багато представлено в «Гуцульських світах», на наш погляд, підтверджують не лише своєрідність християнського світобачення, але й креативність гуцулів. А сам діалектний словник містить чимало релігійних лексем, реєструвати які “у т. зв. радянський період було небезпечно, і навіть мовознавці-діалектологи в той час стримувалися про всяк випадок від фіксації християнсько-релігійної лексики у своїх словниках” [6, с. 53].

Центральне місце в християнському онімному просторі посідають теоніми. У гуцульських говірках на позначення основного християнського божества засвідчено оніми *Бог* [ГС, 63], *Господь* [ГС, 196], яким в аналізованому словнику відведено окремі статті. В ілюстративному матеріалі ми виявили ще й аналітичні номінації *Господь Бог*, *Исус Христос* (остання переважно виступає в діалектному фонетичному оформленні – *Исус Христос*, *Сус Христос*), а також однослівні оніми *Сус*, *Христос*. Пор. в контексті: *Май старший у Бога ангіль почав мурувати церков на Поцибенику там як Пін Иван, аби він май вищий був від Бога; Приходить чоловік, каже: Слава Исусу Христу! – На віки слава, каже Господь Бог* [ГС, 63]; *А відтак Господь небесний хукнув своїим духом тай оживив* [ГС, 197]; *Мама Юди снила раз, шо породи сина і почerez того сина має умерти сам Исус Христос* [ГС, 655]; *Потому Бог зіслали свого ангіле и каже: Ни бій сі Суси, Ти будеш мій майстарший товариш; ни бій сі*

смерти, я кі оскрешу назад [ГС, 19]; *Й ми до вас прийшли кольидувати, / Й кольидувати, правду сказати / За Суса Христа пресвітлійшого, / Йик Ісус Христос по землі ходив...* [ГС, 49]. У фразеологізмах функціонує теонім *Пан Біг*, у якому другий компонент виступає з голосним [i] в закритому складі (фонетичні варіанти *Бог – Біг, Господь – Госпідь* загальною властиві мовленню гуцулів [9, с. 273]): *Тот хлопець колис зжєх-нувсі, тай видити, най Пан Біг борони, ни говори* [ГС, 66].

На позначення Святого Духа в гуцульських говірках функціонує своєрідний онім *Алей*, який не засвідчений у літературній мові: *З перовіку була лиш вода, облаки і Бог сїитий. У облаках спав Алей, дух Божий, – а Бог ходив по воді* [ГС, 19].

Про глибоке вкорінення теонімів *Бог, Господь, Христос* у мовленні гуцулів свідчить велике число похідних та сталих словосполучень, утворених на їх основі. Так, окрім оніма *Бог*, словник фіксує ще й спільнокореневі слова, окремі з яких (*божка, божковий*) у літературній мові відсутні взагалі або мають омоніми (*божкати*) чи більший семантичний обсяг (*богувати*) [СУМ, I, 578, 581], пор.: *Божий* ‘Божий’, *Богородиця* ‘1. Пресвята Богородиця’, *божити* ‘приводити до присяги’, *божитися* ‘присягатися, клястися’, *богувати* ‘верхувати, панувати, застосовуючи на зло чи на добро вроджені або набуті знання та вміння зі знахарства, ворожбитства, чаклунства’, *божка* ‘1) піст; 2) гріх; 3) персоніфікація, уособлення посту (у замовляннях)’, *божковий* ‘1) пісний; 2) який дотримується посту; постить’, *божкати* ‘не їсти молочних і м’ясних страв; постити’ [ГС, 69-75]. Привертає увагу й частка *богдай* ‘бодай’ [ГС, 69], яка через своє архаїчне фонетичне оформлення виразно демонструє зв’язок із теонімом *Бог*: *...а ек би хтос ни молит, то треба богдай казку сказати...; Прийди богдай-коли, я фурт дома сижу* [ГС, 75].

Онім *Бог* представлений у кількох десятках сталих словосполучень, частина з яких є етикетними формулами. Подаємо лише ті з них, яких не фіксує тлумачний словник [СУМ, I, 569-572], напр.: *Бог би з Вас говорив* ‘побажання, щоб сказане кимось здійснилося’; *Дай Боже кождому по сім, але мені по вісім; забув Бог міру* ‘про надто високу людину’; *лиш Бог дав днину* ‘рано-вранці; на світанку’; *нагрів би ти Бог душу* ‘про сподівання потрапити до раю’; *ніти до Бога вівці пасти* ‘померти’; *Був у млині, дав “помагай Біг” свині* ‘про людину, яка під час зустрічі не вітається’; *Гаврило, з Богом говорило* ‘мудроване’; *На Бога надія тай на кума Матія* – ‘жартівливо, коли хтось просить в іншого допомоги; мовляв: крім Божої допомоги потрібна також і кумова’; *Ци Пан Біг сточив нині дві днини до купи* ‘про надто повільний плин часу’; *Бог порівняв кожного; Бог у дзвін, дідько в клепало; Боже, помози, а ти, Йване, не лежи; Казав Бог дати, але ще треба ждати; Роби, небоже, то й Бог помозе; У кого гроші – за того й Бог; Що хто кому, то й Бог йому* [ГС, 64-68]. У кількох фразеологізмах трапляються інші синонімічні те-

оніми: *Не дай то Господи; Господь би ти парти не дав; Господь усьому корма; Ще Господь не всьо роздав, щось і для нас держит; Дай Господочку и вам – ирцением* [ГС, 197]; <Такий, що> с *Христа* би ризи зняв ‘дуже скупий’ [ГС, 524] (має варіант – <такий, що> *рвав би з Бога ризи* [ГС, 525]); *Слава Йесу Христу* ‘християнське вітання’ (у говірках паралельно побутує скорочена форма *славайсу*) [ГС, 565].

Для називання Пресвятої Богородиці в гуцульському говорі виявлено номінації *Богородица, Мати Божя, Матка Божя, Покрова, Пречиста, Пречиста Діва*: ...на дарабах і взагалі при воді не вільно згадувати *Богородицу*... [ГС, 69]; *Мати Божя* упросила Бога, аби стратив тоти гадюки [ГС, 386]; ...дорога до Бога устелена глогом, вона іде через море, через яке перевозить *Матка Божя* сітню, плетеною з повісма, яким убирають люде на Різдва хрест, як ходять колядники [ГС, 387]; *Казала Покрова, шо хто не буде на Покрови робити, то загорне покровом своїм до раю, а хто буде робити, то піде до пекла* [ГС, 479]; *Богородица* не мала дитини, а *Пречиста* мала Христа. *Пречиста Діва* була у них за служницю [ГС, 497]. Один онім функціонує і в складі сталого звороту: *Крий Матко Божя!* ‘прохання про опіку Пресвятої Богородиці’ [ГС, 387].

Хоча пошанування християнських святих властиве гуцульській культурі, у говірках здебільшого функціонують назви свят, установлених на їх честь, а власні найменування самих святих (агіоніми) трапляються набагато рідше. Окремі словникові статті відведено лише агіонімам, які є фонетичними діалектизмами: *Николай сятий (с’єтий)* ‘св. Миколай Чудотворець’ [ГС, 423]; *Илий (Илія)* ‘св. пророк Ілля’ (*Як блискає, то св. Илий іде. И одни кажут, шо він міч такий ає золотий, шо як махне, то так блисне, а другі кажут, шо то бричка золота, та як іде, то то колісе так блиске*) [ГС, 297]. У мікротекстах ми виявили ще кілька власних назв святих: *Св. Петро і Павло* тримають ключі від світа; они передают їх *Дмитрієви*; той замикає тепло, а як уже утворит ся на землі груда, кличе св. *Димитрій* до св. *Миколи*: “Брате, пусти зиму”; той знов, сивобородий, перебравши ключі, починає сіяти зимою (снігом), а коли вже не має чим сіяти, то передає ключі *Юрієви*, котрий тратит зиму... [ГС, 285]; ...*Йосиф* та *Пречиста Діва* жили собі разом у купі [ГС, 497].

Релігійно марковану антропонімію представляють оніми *Адам* ‘Адам’ [ГС, 18], *Єва (Йива)* ‘Єва’ [ГС, 254], *Юда* ‘1) Юда Іскаріот’ [ГС, 655], засвідчені в словниковому реєстрі. Перші дві номінації в текстах переважно представлені в діалектному фонетичному оформленні, а також у складі стійкої сполуки *говорити щось від Адама та Єви* ‘розповідати щось від самого початку’: *Набрала Йива йиблук тай приносить Адамови* [ГС, 254]; *Шо ти міні пустиньки говориши від Адама та Єви* [ГС, 18]. Онім *Юда* в гуцульському мовленні не лише розвинув полісемію (‘2) диявол, володар пекла; 3) чорт, дідько; 4) чорт, який допомагає

в домашньому господарстві; хованець; 5) спокуса' [ГС, 655-656]), але й став твірним для дієслова *юдити* 'намовляти, спонукати до поганих вчинків, дій; під'юджувати' [ГС, 656]. У фрагменті діалектного мовлення (релігійній пісні, що інтерпретує біблійний сюжет) виявлено й антропонім *Пилат*: *Так казав Пилат до Суса Христа: / – Ти новий Пане, ти новий Царю, / Хоч бути царем Ти на сій землі?* [ГС, 305].

Найчисленнішу групу християнських онімів становлять назви релігійних свят (геортоніми), з якими гуцули пов'язують ті чи ті прикмети, традиції. Серед номінацій господніх свят у мовленні гуцулів переважають не повні церковні назви, а народні – скорочені до одного-двох слів. Однослівні геортоніми здебільшого є фонетичними діалектизмами, вступають у синонімічні зв'язки, у тому числі з двокомпонентними онімами, напр.: *Відорці, Йордан, Ардан, Ордан* 'Богоявлення Господне; Водохреще (19.01)' (*На Відорці мороз потискає, а на Стрічіння попускає; Діучина, котра имитси на Відорці попові за фалони, то відастси до року*) [ГС, 128, 22, 307], *Вознесіне, Вознесенє, Знисіне* 'Вознесіння Господне (у четвер, на 40 день після Воскресіння)' [ГС, 158], *Здвиженє, Воздвиженє, Воздвиженє Христово* 'Воздвиження Чесного Хреста Господнього (27.09)' [ГС, 282], *Перенесіне* 'наступний день після Вознесіння' (*Другого дня по Вознесеню святкують Перенесіне. То у нас тото Перенесіне съвиткуют задля худоби, аби звір ни шкодила*) [ГС, 457], *Преображенє, Спаса* 'Преображення Господне (19.08); Спаса' (*До Преображені гуцулки ни їли садовину*) [ГС, 497, 575], *Сьвидвичір, Святвечір, Перший святвечір, Різвений святвечір* 'вечір напередодні Різдва Христового (6.01)' (*Сьвит-вечір має бути у спокою, мирности, аби цилий рік був супокій*) [ГС, 548-550], *Стрітеня, Стріченє, Стрікіне* 'Стрітіння Господне (15.02)' (*Як на Стрікіне тепло, то перемагає літо*) [ГС, 583], *Федоровиця, Федорів тиждень* 'перший тиждень Великого посту' [ГС, 592, 613].

Двокомпонентні геортоніми, які зчаста мають синоніми, за структурою є поєднанням іменників та узгоджених означень-прикметників: *Бечкова неділя, Шуткова неділя* 'Вхід Господній у Єрусалим; Вербна неділя, Квітна неділя' [ГС, 418-419], *Провідна неділя* 'наступна неділя після Христового Воскресіння; Томина неділя; Неділя Антипасхи' (*Провідна нидільи, бо она проводить свита*) [ГС, 418], *Світа неділя* 'День Зіслання Святого Духа; П'ятдесятниця; Зелені свята' [ГС, 419], *Рахманский Великдень* 'свято Переполовинення (25-ий день – четверта середа – після Великодня); цього дня рахмани святкують Великдень' [ГС, 520], *Поклінний вечір* 'вечір у Страсний четвер' [ГС, 116], *Волочівний понеділок, Волочільний понеділок* 'понеділок після Великодня; Світлий понеділок' [ГС, 485], *Запустний понеділок, Полоканий понеділок* 'перший понеділок Великого посту' [ГС, 485-486], *Зелений понеділок* 'Святого Духа і Пресвятої Тройці; другий день Зелених свят' [ГС, 486], *Провідний понеділок, Пригістний понеділок* 'понеділок після Провідної

неділі' [ГС, 486], *Велика п'ятниця, Чорна п'ятниця* [ГС, 514] 'п'ятниця напередодні Великодня; Страсна п'ятниця, Велика П'ятниця' (*У Велику п'ятницю не вольно згадувати про гадину, аби літом будь коли не укусила; У Велику п'ятницю ни вілно їсти, хіба слабому, бо як ни меши постити у Велику п'ятницю, то уже коли, дитинко? То гріх нипростенний*) [ГС, 514-515], *Василиний святвечір* 'вечір напередодні Василя (13.01)' [ГС, 549], *Водохресний святвечір* 'вечір напередодні Богоявлення Господнього (18.01)' [ГС, 549], *Зелені свята* 'Зіслання Святого Духа; П'ятдесятниця, Зелені свята' [ГС, 552], *Різдвені свята* 'цикл свят від Різдва Христового до Богоявлення Господнього' [ГС, 553], *Живна середа, Чорна середа* 'Страсна середа' [ГС, 555], *Велика субота, Біла субота* 'субота напередодні Великодня; Страсна субота; Велика Субота' [ГС, 585], *Великий тиждень* 'останній тиждень Великого посту; Страсний тиждень' [ГС, 592], *Провідний тиждень, Світлий тиждень* 'тиждень після Великодня; Великодній тиждень, Світлий тиждень' [ГС, 592], *Сиропустний тиждень, Сирний тиждень* 'останній тиждень перед Великим постом' [ГС, 592].

Найменування богородичних свят за структурою бувають різноманітні: однокомпонентні у формі називного відмінка віддієслівних іменників (*Благовіщенє* 'Благовіщення Пресвятої Богородиці (7.04)' [ГС, 58], *Воведеніє, Ввиденіє, Воведенє, Увиденіє* 'Введення у Храм Пресвятої Богородиці (4.12)' [ГС, 147, 607]) або родового відмінка (*Матки* 'день Успіння Пресвятої Богородиці (28.08)' [ГС, 397], *Покрови* 'Покров Пресвятої Богородиці (14.10)' [ГС, 479]), двокомпонентні – поєднання іменника та узгодженого з ним прикметника або порядкового числівника (*німецьке Благовіщенє* 'за григоріанським календарем, Благовіщення Пресвятої Богородиці (25.03)' [ГС, 61], *Перша Богородиця* 'Успіння Пресвятої Богородиці (28.08)', *Друга Богородиця* 'Різдво Пресвятої Богородиці (21.09)', *Богородичин посток* 'піст напередодні Успіння Пресвятої Богородиці' [ГС, 70], *Перша Матка* 'день Успіння Пресвятої Богородиці (28.08)' [ГС, 397], *Друга Матка* 'Різдво Пресвятої Богородиці (21.09)' [387], *Благовісний понеділок* 'кожен понеділок у році, якщо Благовіщення припало на понеділок' [ГС, 485]). Засвідчена деминутивна форма *Покровонька: Присьвитая Покровонько, Покрий ми головоньку, Ци у рамат (подерта шмата), Ци в онучу Лиш най сі дівков не мучу* [ГС, 479].

Достатньо важливим для гуцулів є шанування святих, що підтверджують уживані в говірковому мовленні геортоніми. Так, з Іваном Хрестителем пов'язані назви свят: *Главосіки (Головосіки)* 'день Усікновення голови Івана Хрестителя (11.09)' (прикмети) [ГС, 180], *Івана (Йвана, Івана)* 'Різдво Івана Хрестителя (7.07)' (прикмети) [ГС, 301], *Свет Івана Хрестителя* 'Собор Івана Хрестителя (20.01); наступний день після Йордану' [ГС, 303], *Обрітеніє* 'перше і друге віднайдення чесної голови

Івана Хрестителя (9.03)’ (**Обрітеніє** (9/3) *то сето, шо на него зачінаєтци птаха парувати тай обертали из теплих країв до нас*) [ГС, 434].

Геортоніми на позначення святкових днів, визначених церквою для шанування інших святих, представлені номінаціями: *Андрея* (*Андрія*) ‘день св. апостола Андрея Первозванного (13.12)’ [ГС, 20], *Бориса і Гліба* ‘день перенесення мощей свв. Бориса і Гліба (15.05)’ (**Борис і Гліб** – *сіют хліб*) [ГС, 78-79], *Варвари і Сави* ‘день св. Варвари (17.12) і св. Сави (18.12)’ (назва цього свята стала базою для фразеосполуки *савити і варварити* ‘святкувати, нічого не робити’) [ГС, 95], *Василя* (*Василія*) ‘день св. Василя Великого (14.01); Новий рік за старим стилем’ [ГС, 97], *Василіний сєтий вечір* (*Свїит вечір Василя*) ‘вечір напередодні Василя (13.01)’ [96], *Дмитра* ‘день св. Димитрія (8.11)’ [ГС, 237], *Дмитрова субота* ‘поминальна субота напередодні Дмитра’ [ГС, 237], *Євдокії* (*Євдохи*) ‘день св. прп. Євдокії (14.03)’ (*Єк даст посіяти на Єудоху росаду, то того року будет файна капуста*) [ГС, 254-255], *Івана Богослова* (*Іван звіровий*) ‘день св. Івана Богослова (21.05)’ [ГС, 303], *Ілі* ‘день св. пророка Іллі (2.08)’ [ГС, 297], *Курика* ‘день свв. Кирила та Юліти (28.07)’ (день св. Володимира) (народну назву, пов’язану з гуцульськими віруваннями, допомагає зрозуміти коментар В. Шухевича: **Курика 15/VII, (28/VII) святкують на те, аби половики і лиси не ловили курий, та на те, аби не убивав грім**) [ГС, 358], *Луки* ‘день св. апостола і євангеліста Луки (31.10)’ [ГС, 373], *Лукотвореніє, Лукотворенного* ‘день перенесення з Єдеси до Константинополя Нерукотворного образу Господа нашого Ісуса Христа (29.08)’ (*На Лукотворенного (29.VIII) добре робити толоки на закіс трави, бо на Богородици саме трави є добре замувані до кішні*) [ГС, 373], *Маковєя* ‘день свв. семи мучеників Маковєїв; Маковія (14.08)’ [ГС, 380], *Марка, Марків день* ‘день св. апостола і євангеліста Марка (8.05)’ (*Розказуют, шо давно на Марків день богачі орали бідним поле задурно своїми волами за здоров’є волів*) [ГС, 384], *Меланії, Меланки* ‘прп. Меланії Римлянки (13.01)’ [ГС, 390-391] *Мокія* ‘день св. Мокія (24.05)’ (*На Мокія не вільно робити загля потпелника: як роби, то ласо комусь из тої хати утопити сі*) [ГС, 401], *Мокрини* ‘день св. Мокрини (1.08)’ (*Єка Мокрина – така осінь*) [ГС, 401], *Николая* ‘день перенесення мощів св. Миколая Чудотворця (22.05)’ (*На Николая приносит сі будзи ксьондзови ит церкви, аби просив Николає, аби хугібку стиріг*) [ГС, 423], *Николи, Зимного Николи* ‘день св. Миколи Чудотворця (19.12)’ [ГС, 424], *Теплого Олекси* ‘день прп. Олексія, чоловіка Божого; Теплого Олекси (30.03)’ [ГС, 438], *Онуфрея* ‘день прп. Онуфрія Великого (25.06)’ (*Аби с так онімів, ек зозулька на Онуфрея*) [ГС, 439], *Петра* ‘день свв. апостолів Петра і Павла’ (*Не йде д Петру, але д Дмитру* ‘про другу половину року’, *Аби с ни діждав ни Різдва, ни Петра, ни дрібненьких свиточок*) [ГС, 460], *Прокопія* ‘день прп. Прокопія Декаполіта (12.03)’ [ГС, 503], *Сорок два <сятих> мучеників* ‘день свв. сорока двох мучеників, що в Аморії (19.03)’ [ГС, 550], *Сорок сятих*

<мучеників> ‘день сорока Севастійських мучеників (22.03)’ [ГС, 550], *Трох святих (Трох Свйитих)* ‘день Трьох святителів – свв. Василя Великого, Григорія Богослова та Йоана Золотоустого (12.02)’ [ГС, 551], *Семена Стовпника, Симеона Стовпника, Семенів день* ‘день пам’яті прп. Симеона Стовпника (14.09)’ [ГС, 554, 559], *Штефана* ‘день св. Стефана (9.01)’ [ГС, 651], *Юрія, Юрі* ‘день св. Юрія (6.05)’ (*Свето Юрія припадає від коли світ – на травни. Юрія, то у горен велике сето весни; На Юрі ни продаст ніхто ис худоби нічо...*) [ГС, 657].

У словотвірних зв’язках з окремими назвами свят перебувають своєрідні гуцульські найменування: *андріїв* ‘грудень’ [ГС, 20], *андріївська ватра* ‘ватра, яку розкладають у вечір напередодні Андрея’ [ГС, 21], *илевий, иливий* ‘заст. серпень’ [ГГ, 85], *иливий місяць* ‘заст. серпень’ [ГСЛ, 297], *іванішній* ‘який пов’язаний з Івана’ (*зіле іванішне* ‘рослини, зібрані на Івана’, *сіно іванішне* ‘перше сіно, зібране до Івана’ [ГС, 303]).

Засвідчено кілька геортонімів, пов’язаних із вшануванням архангелів: *Благовісник* ‘Собор архангела Гавриїла (8.04); наступний день після Благовіщення’ [ГС, 58], *Гавриїла Архангела* ‘Собор архангела Гавриїла (8.04)’ [ГС, 170], *Михайла, Михайла Чудотворця, Михайлове чудо* ‘спогад про чудо архистратига Михаїла (19.09)’ [ГС, 392].

У говірковому мовленні функціонують і діалектні назви найвідоміших релігійних християнських книг і молитов: *Ангеліє* ‘Євангеліє’ (*Тікає піп з попадев, а Иван в міху з ангелієм. Прийшли верх морьи, а Иван каже до них: Не йди тут, бо си втопимо! – А чуєш? – каже попадьи, – йик говори свьита книга? – піп студив си, зазират у міх, а там Иван*) [ГС, 19], *Савтиря (Псалтиря)* ‘Псалтир’ (*Вечером надходить дяк читати “савтирю”... Дяк сідає тепер за стіл на вкритій ліжником лаві і починає читати псалтирю*) [ГС, 537], *Отче наш, Богородице* ‘молитва до Пресвятої Богородиці (“Богородице Діво, радуйся, благодатна Маріє”)’ (*Усі разом віходить, молесе Отче наш і Богородице*) [ГС, 69]. Привертає увагу вживання в гуцульському говорі множинної форми *Очинаші*, позначеної діалектним впливом (*Ідучи на спочинок, відмовляють “очинаші”...*) [ГС, 446].

Дослідження християнсько-релігійної пропріальної лексики на матеріалі гуцульських говірок виявляє багату палітру традиційних народних найменувань, що демонструють своєрідність християнського світобачення гуцулів, у яке органічно вплітаються давні вірування цієї унікальної етнічної групи українців.

Перспективним вважаємо вивчення на базі гуцульського говіркового мовлення й різноманітних лексико-семантичних груп релігійних апелютивів.

Література

1. Бучко Г. Кілька уваг до питання номінації поселень Гуцульщини / Ганна Бучко, Дмитро Бучко // Вісник Прикарпатського університету.

- Серія: Філологія (мовознавство). – Випуск XXV-XXVI. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 48-52.
2. Габорак М. Гуцульська топонімія в “Історичному нарисі про гуцулів” С. Витвицького / Мирослав Габорак // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія (мовознавство). – Випуск XIX-XX. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 46-52.
 3. Габорак М. Топонімія Галицької Гуцульщини: етимологічний словник-довідник / М. Габорак. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. – 636 с.
 4. Гуйванюк Н. Специфіка біблійної тематики у фольклорних різдвяних текстах (на матеріалі колядок с. Стебнів Путильського району Чернівецької області) / Ніна Гуйванюк, Наталія Руснак // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія (мовознавство). – Випуск XIX-XX. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 92-98.
 5. Колесник Н. Особливості гуцульської антропонімії (на матеріалі пісенного фольклору) / Наталія Колесник // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія (мовознавство). – Випуск XIX-XX. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 53-56.
 6. Лесів М. Назви великих християнських празників в українській мові та християнській традиційній культурі / Михайло Лесів // Християнство й українська мова: матеріали наук. конф., Київ, 5-6 жовтня 2000 р. – Львів: Вид-во Львів. Богослов. Акад., 2000. – С. 50-57.
 7. Осташ Н. До питання про етимологізацію гуцульських прізвищ / Надія Осташ, Роман Осташ // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія (мовознавство). – Випуск XXV-XXVI – Івано-Франківськ, 2010. – С. 63-67.
 8. Осташ Н. До питання про назви християнських свят українців (*Вербна неділя*) / Надія Осташ // Християнство й українська мова: матеріали наук. конф., Київ, 5-6 жовтня 2000 р. – Львів: Вид-во Львів. Богослов. Акад., 2000. – С. 314- 326.
 9. Скаб М. Біблійний складник мовної картини світу гуцулів / Мар'ян Скаб, Марія Скаб // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія. – Випуск XXXII-XXXIII. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 273-277.

Список джерел

- ГГ – Гуцульські говірки. Короткий словник / укл. Галина Гузар, Ярослава Закревська, Уляна Єдлінська, Василь Зеленчук, Наталія Хобзей; відп. ред. Я. Закревська. – Львів, 1997. – 232 с.
- ГС – Гуцульські світи. Лексикон / укл. Наталія Хобзей, Оксана Сімович, Тетяна Ястремська, Ганна Дидик-Меуш; відп. ред. Н. Хобзей. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013. – 668 с.
- СУМ – Словник української мови: у двадцяти томах / наук. ред. Н. Г. Озерова. – Т. I. – К.: Наук. думка, 2010. – 912 с.

ХГ – Хобзей Н. Гуцульська міфологія: етнолінгвістичний словник / Наталія Хобзей. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 216 с.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 09.11.2016 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Барчуком В.М.*

**RELIGIOUS PROPER NAMES IN THE HUTSUL DIALECTS
(BASED ON THE MATERIAL OF THE WORK
«HUTSUL WORLDS. LEXICON»)**

O. D. Tsyperdiuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;

Department of Ukrainian Language;

76018, Ivano-Frankivsk, Shevchenko Str., 57; ph. +380 (342) 59-60-08

In the article the presentation of Christian religious proper names in the lexical structure of the Hutsul dialects is examined. The main groups of religious proper names are analyzed; their lexical and semantic features, structural peculiarities, word building connections and phraseological activity are observed.

Key words: *religious vocabulary, proper names, onym, dialectism, dialect, the Hutsul dialect.*